

ANTUN GIRON

PROŠIRENA MJESNA KONFERENCIJA ORGANIZACIJE KPH U SUŠAKU 1941. GODINE

I

Tijekom travanjskog rata 1941. godine snage talijanske 2. armije okupirale su područje Hrvatskog primorja i Gorskog kotara. Na osnovi rimskih ugovora s Pavelićevom kvislinškom Nezavisnom Državom Hrvatskom, fašistička Italija anektirala je u drugoj polovini svibnja 1941. godine kotareve: Kastav, Sušak, Krk, Rab, Čabar i dio kotara Delnice.¹ Anektirano područje (Territori annessi del Fiumano e della Kupa) priključeno je postojećoj Kvarnerskoj pokrajini (Provincia del Carnaro). Na temelju ugovora s NDH u kolovozu iste godine, talijanske vojne vlasti preuzele su civilnu upravu i na preostalom dijelu Primorja i Gorskog kotara, tj. u dotadašnjoj tzv. demilitariziranoj zoni, koja je na osnovi rimskih ugovora ostala unutar granica NDH.²

1.

Kao i drugdje u Jugoslaviji, tako i u Primorju otpor okupatoru i kvislinzima organizira Komunistička partija.³ U Sušaku tada djeluje Okružni

---

¹ Ugovori o razgraničenju između Italije i NDH sklopljeni su u Rimu 18. svibnja 1941.

² Razgovori o preuzimanju vojne i civilne uprave u tzv. demilitariziranoj zoni NDH započeli su u Zagrebu 26. kolovoza 1941. između predstavnika Italije i NDH. Realizacija postignutog dogovora počela se provoditi 7. rujna iste godine.

³ O političkim prilikama i djelovanju KPH u Primorju i Sušaku 1941. godine postoji velik broj radova, ali je relativno malo onih koji detaljnije obrađuju pitanja relevantna za dokumente koje objavljujem. Navodim, stoga, samo one koji obrađuju problematiku sušačkog partijskog rukovodstva 1941. godine, ili pak one koji se bave problematikom direktno vezanom za zbivanja u Sušaku. To su: Dogodilo se 1941. Kronologija događaja, Rijeka 1971; Antun Giron, Proširena mjesna konferencija sušačke partijske organizacije u Kostreni, *Kamov* (II) br. 15, Rijeka 1971, str. 11–12; Vinko Antić, Vinodolska Selca u borbi, Selca 1975; Radule Bu-

komitet KPH za Primorje koji vrši pripreme za pružanje oružanog otpora.⁴ Već 1. svibnja 1941. u Sušaku su rasturani leci. Krajem lipnja na inicijativu Marka Oreškovića u Sušaku je osnovan Vojni komitet koji je imao zadatak da organizira partizansku jedinicu. Početkom srpnja izvršena je diverzija na skladište drva u sušačkoj luci (na Delti), a početkom kolovoza organizirana je akcija pisanja parola i rasturanja letka OK KPH za Primorje pod naslovom »U borbu«.⁵ U isto vrijeme OK KPH za Primorje počinje izdavati ilegalni list pod nazivom »Crveni vjesnik« koji nakon drugog broja mijenja naziv u »Primorski vjesnik«.⁶ Upravo u to vrijeme i prva grupa boraca iz Sušaka odlazi u partizanski logor na Tuhobiću, u kojem je ubrzo osnovan partizanski odred »Božo Vidas Vuk«.⁷ U rujnu se ova partizanska jedinica prebacuje na Viševicu, spaja s partizanskom jedinicom Vinodola i zajedno s njom vrši uspješni napad na talijanske snage kod Stalka.⁸ Nakon ove akcije i polaganja partizanske zakletve, sušački partizani vraćaju se u svoj logor na Tuhobiću.

2.

Iz iznesenih podataka može se zaključiti da se ustanak na sušačkom području uspješno razvijao. Međutim, daljnji razvoj ustanka i njegovo prerastanje u općenarodnu oslobodilačku borbu kočila su neslaganja u OK KPH za Primorje. Iz raspoloživih dokumenata i memoarske građe može se ustanoviti da do neslaganja dolazi već u kolovozu 1941. godine. Vjerojatno je i to bio jedan od razloga što je Centralni komitet KPH odlučio da za područje Primorja osnuje novi Okružni komitet sa sjedištem u Crikvenici,⁹

torović, Sušak i Rijeka u NOB, Rijeka 1975; Mladen Plovanić, Osnivanje Okružnog komiteta za Hrvatsko primorje u Crikvenici 1941, *Vinodolski zbornik* 1, Crikvenica 1977; Isti, Neke primjedbe (Na knjigu »Sušak i Rijeka u NOB« Radula Butorovića), *Dometi* (XI) br. 5, Rijeka 1978, str. 125—132; Isti, Neke primjedbe na knjigu »Sušak i Rijeka u NOB« Radula Butorovića (nastavak iz prošlog broja), *Dometi* (XI) br. 6, Rijeka 1978, str. 107—114; Isti, Neke primjedbe, *Dometi* (XI) br. 8, Rijeka 1978, str. 107—121; Isti, Neke (Na knjigu »Sušak i Rijeka u NOB« Radula Butorovića), (nastavak iz broja 8 i kraj), *Dometi* (XI) br. 9—10—11, Rijeka 1978, str. 139—156; Radule Butorović, Osvrt na »neke primjedbe« Mladena Plovanića na moju knjigu »Sušak i Rijeka u NOB«, *Dometi* (XII) br. 7—8—9, Rijeka 1979, str. 157—168; Vinko Antić, Razvoj komunističkog pokreta u Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru i Istri 1941—1943, *Savez komunista Jugoslavije 1919—1979. Istra, Hrvatsko primorje, Gorski kotar*, Rijeka 1980, str. 137—175.

⁴ Okružni komitet KPH za Primorje u Sušaku osnovan je u rujnu 1940. godine u prisustvu Rade Končara sekretara CK KPH.

⁵ Tekst letka »U borbu« prvi je objavio Vinko Antić u ediciji *Jadranski zbornik* II, Rijeka 1957, str. 34—35, a zatim u *Poruke Istri 1941—1943, Priključenje Istre Federalnoj Državi Hrvatskoj u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji 1943—1968*, Rijeka 1968, str. 133—134, *Vinodolska Selca*, n. dj., str. 665—666. te u *Vinodolskom zborniku* 1, Crikvenica 1977, str. 576—577.

⁶ Opširnije o tom vidi: Petar Strčić, *Primorski vjesnik* 1941. Izbor članaka o Hrvatskom primorju, Istri i Gorskom kotaru, Rijeka 1972.

⁷ Dogodilo se 1941, n. dj., str. 73. i 83; R. Butorović, Sušak i Rijeka, n. dj., str. 91. i 93.

⁸ Akcija je izvršena 27. rujna 1941.

⁹ U povijesnoj literaturi još uvijek ima neslaganja oko datacije osnivanja novog OK KPH u Crikvenici. Tako V. Antić, *Vinodolska Selca*, n. dj., str. 567. navodi 24. kolovoz 1941; R. Butorović, Sušak i Rijeka, n. dj., str. 73. navodi kraj kolovoza ili početak rujna 1941; M. Plovanić, *Osnivanje novog*, n. dj., str. 338. navodi 7. rujna 1941.

a dotadašnjem Okružnom komitetu dodijeli funkciju kotarskog partijskog rukovodstva za Sušak. Neslaganja u sušačkom partijskom rukovodstvu ni tada nisu bila uklonjena, iako bi se iz teksta okružnice broj 3 CK KPH to dalo zaključiti.¹⁰ Neslaganja u Kotarskom komitetu KPH za Sušak koja su narasla do grupašenja, uklonjena su tek na proširenoj mjesnoj partijskoj konferenciji za Sušak koja je održana 8—9. studenog 1941. u zaseoku Rožmanići u Kostreni. Budući da u samom dokumentu konferencije nije naznačen točan datum održavanja, u sjećanjima sudionika i u povijesnoj literaturi ima neslaganja u dataciji.¹¹ Sigurno je, da terminus post quem non 12. studeni 1941. Tog dana, naime, napadnut je i razbijen partizanski odred »Božo Vidas Vuk«, a u tekstu dokumenta s konferencije o tome nema ni spomena. Što više, s konferencije je upućen pozdrav partizanskom odredu na Tuhobiću, a u točki 8. rezolucije daje se direktivna uputa o odnosu i opskrbi ove partizanske jedinice.

3.

Sačuvani dokumenti s konferencije umnoženi na hektografu sadrže: uvodni dio s nepotpunom datacijom,¹² naznačenim brojem prisutnih delegata, pozdrave upućene OK KPH za Primorje i partizanskom odredu »Božo Vidas Vuk«, tekst referata o političkoj situaciji i tekst rezolucije usvojen na konferenciji. U sjećanjima sudionika navodi se da su na konferenciji bila podnesena dva referata. U ovom slučaju treba vjerovati sjećanjima, jer se iz sačuvanog umnoženog materijala to također može utvrditi. Naime, tekst rezolucije počinje rečenicom: »Na osnovu podnešenih izvještaja konstatirano je slijedeće« iz čega proizlazi da nije bio podnesen samo jedan izvještaj — referat.¹³

Sačuvani umnoženi referat o političkoj situaciji podnesen na konferenciji uglavnom je prepričana, a u pojedinim dijelovima i parafrazirana okružnica broj 3 CK KPH. Budući da je CK KPH u ovoj svojoj okružnici dao kritički osvrt na rad partijskih organizacija i rukovodstava u čitavoj Hrvatskoj, neke ocjene preuzete iz okružnice broj 3 ne mogu se odnositi na rad sušačkog partijskog rukovodstva ili pojedinih njegovih članova. Nadalje, u sjećanjima i povijesnoj literaturi postoje suprotnosti u ocjeni zbivanja

---

¹⁰ U okružnici broj 3 CK KPH koja je objavljena 30. rujna 1941. pri kraju poglavlaj pod naslovom »Zadaća Partije« stoji: »U najtežim časovima borbe pojavilo se u gradu N. (Sušak, op. a.) grupaštvo, partija je razbila pokušaje grupe, koja se formirala i očistila partiju od bolesno ambicioznih ljudi, koji su kršili odluke partije, iskrivljavali njenu liniju...« Vidi: V. Antić, Poruke Istri, n. dj., str. 142.

¹¹ U literaturi navedenoj u bilješci 3 mogu se naći tri datacije i to: 8—9. studeni, 8. ili 9. studeni i 10. studeni 1941. godine.

¹² U dokumentu koji objavljujem konferencija se datira sredinom novembra 1941. godine što je očito netočno. Prema sjećanjima sudionika netočna datacija namjerno je navedena zbog konspiracije. Vidi: R. Butorović, Sušak i Rijeka, n. dj., str. 107.

¹³ Referat — izvještaj koji nije umnožen pa ni sačuvan podnio je u ime KK KPH Sušak Dušan Diminić, a umnoženi referat o političkoj situaciji Emil Karađžija sekretar MK KPH Sušak. Vidi: R. Butorović, Sušak i Rijeka, n. dj., str. 108; M. Plovanić, Osnivanje novog, n. dj., str. 326; Dogodilo se 1941, n. dj., str. 136.

u sušačkom partijskom rukovodstvu, ali u detaljniju analizu tih događanja ovom prilikom nije moguće ulaziti. U svakom se slučaju tekstu političkog referata mora prići kritički. No, bez obzira na izneseno, kostrenska konferencija pridonijela je učvršćivanju Partije i jedinstvu partijskog rukovodstva Sušaka, a time dala pozitivan doprinos razvoju i jačanju narodnooslobodilačke borbe na ovom području. U tome i jest njen povijesni značaj zbog kojeg je bilo potrebno objaviti sačuvane dokumente u cijelosti.

Prilikom redigiranja u cijelosti je poštivan izvorni tekst dokumenata. Tumačenja i upute dane su u bilješkama.

II

I. Mjesna (proširena) partijska konferencija¹⁴

Sredinom novembra 1941. g. održana je I. mjesna (proširena) partijska konferencija. Njen je zadatak bio da se osvrne kritički na dosadnji rad partije i da dade smjernice za budući rad. Značenje konferencije bilo je veliko, osobito obzirom na ozbiljnost situacije u kojoj se nalazimo, kao i obzirom na velike zadatke koji čekaju našu partiju u narodno-oslobodilačkoj borbi.

Konferenciji je prisustvovalo 12 opunomoćenih delegata s teritorije cijelog kotara (7 radnika, 1 namještenik, 1 obrtnik i 3 intelektualca).¹⁵

Konferencija je protekla u drugarskoj kritici i samokritici pod geslom narodno-oslobodilačke borbe: smrt fašizmu — sloboda narodima.

Donosimo referat o političkoj situaciji i rezoluciju delegata konferencije. **Sve partijske jedinice treba da taj materijal savjesno prouče i provedu u djelo zaključke konferencije.**

Na nama je da ostvarimo sve direktive naše partije.

Pozdravi: **1. Drugarskom okružnom komitetu.**¹⁶

Delegati 1. mjesne (proširene) partijske konferencije održane sredinom novembra šalju drugarski pozdrav i uvjeravaju da će svim silama poraditi na učvršćenju partijske organizacije, provođenju partijske linije, nemilosrdnoj borbi protiv izdajničkog oportunitizma i aktiviranju narodno-oslobodilačke borbe.

Smrt fašizmu — sloboda narodima.

2. Drugarskom partizanskom odredu »Vuk Božo Vidas«¹⁷

Delegati I. mjesne (proširene) partijske konferencije održane sredinom novembra, šalju plamene drugarske pozdrave prvoborcima narodnog oslobođenja i čestitaju na uspjesima u borbi sa fašističkim okupatorima. Budite

¹⁴ Dokumenti se čuvaju u Muzeju narodne revolucije — Rijeka, sig. 279 III C, /97. Umnožen je na hektografu, a sadrži 6 stranica.

¹⁵ Delegati na konferenciji su bili: Dušan Diminić, Petar Frančišković, Mirko Franelić, Božo Glažar, Romano Glažar, Emil Karadžija, Slavko Komar, Emerik Marčelja, Stanko Pavlinić, Milan Slani, Rade Šupić, Rade Vranić. Vidi: Dogodilo se 1941, n. dj., str. 135.

¹⁶ Odnosi se na novi OK KPH u Crikvenici. Vidi bilješku 9.

¹⁷ Vidi bilješku 7.

uvjereni da ćete u teškoj borbi uvijek naići na našu svesrdnu i drugarsku pomoć.

Smrt fašizmu — sloboda narodima.

Referat o političkoj situaciji.

Osnovna skretanja s partijske linije i za naše djelovanje označena su i žigosana u okružnici br. 3 CK KPH — u ovim dvjema točkama:

Prvo: Mnogi funkcioneri, organizacije i članovi nisu shvatili **široki anti-fašistički karakter borbe u sadašnjoj fazi**, nego su se orijentirali na proletersku revoluciju i neposredno zauzimanje vlasti od strane proletarijata. Ta »lijeva« sektaška orijentacija, koja je došla do izražaja u proglasu štaba partizanskih odreda za Liku i Kordun (poziv radnicima i siromašnim seljacima) morala je neizbježno dovesti do sužavanja masovne baze narodno-oslobodilačke borbe, do izoliranja komunista i drugih boraca od onih narodnih masa, koje su spremne da se bore protiv fašističkih okupatora i ustaške bande, ali nisu spremni da se bore protiv fašističkih okupatora pod parolama proleterske revolucije. Ta »lijeva« oportunistička orijentacija, orijentacija na preskakivanje nužnih etapa borbe, dovela je mnoge organizacije i drugove do toga da fantaziraju o velikim u ovom času neaktuelnim i neostvarivim planovima, potcjenjivanje i ne vođenje onih akcija koje su se mogle odmah izvoditi, a time i do potpune pasivnosti. Izoliranje od masa i oportunistička pasivnost, što se prikrivalo zvučnim revolucionarnim frazama (»Vlast će se za tri dana valjati po ulici, a neće imati ko da je pokupi«) olakšali su fašističkim okupatorima i njihovom slugi Paveliću¹⁸ borbu protiv naroda.

Drugo: Neke organizacije iskrivljuju liniju partije u desno oportunističkom pravcu. To naročito važi za one krajeve koji su pripojeni fašističkoj Italiji, ili se nalaze pod njenom okupacijom. Mnogi drugovi, pa i neki rukovodioci u tim krajevima nisu prozreli manevre i taktiku talijanskih fašista, nego se vrte na njihovom repu. U času kad partija priprema i vodi oružani ustanak za istjerivanje fašističkih okupatora iz zemlje i vraćanje Dalmacije, Primorja i Međimurja u sastav Hrvatske, neki su drugovi u Dalmaciji i Lici izbacili parolu **»ne dajte se provocirati« od talijanskih fašista**. Ta parola odgovara interesima fašističkih okupatora jer oni i ne žele drugo već da zarobljeni narod mirno snosi njihov jaram i pljačku.

Stav izvršen u toj paroli, predstavlja potpuno poricanje partijske linije i sklizavanje u desni oportunizam.

Drugovi u Primorju imali su posve kapitulantski stav prema talijanskom fašizmu. Tako su na pr. neki smatrali, da bi trebalo nešto učiniti (zapucati, izazvati neku gužvu) da bi se dalo povoda talijanskim fašistima da okupiraju neokupirane dijelove i pošalju veći broj svojih trupa. A kad su te trupe došle neki su smatrali da je to »dobro« za našu stvar. Takva

---

¹⁸ Ante. Bio poglavnik kvislinške NDH. Opširnije o tome Fikreta Jelić-Butić, Ustaše i NDH, Zagreb 1977.

shvatanja predstavljaju izdaje partijske linije i narodno-oslobodilačke borbe i srozavanje na pozicije fašističkih okupatora.¹⁹

Drugovi! Treba prije svega znati u čemu je naš zadatak u sadašnjoj fazi borbe. Treba znati da naš zadatak **dan**as nije dizanje proleterske revolucije, nije neposredno rušenje kapitalizma i stvaranje sovjeta, zadatak Kompartije²⁰ **dan**as nije osvajanje vlasti po proletarijatu. Kompartija se **dan**as ne bori neposredno za diktaturu proletarijata.

Naša je prva zadaća da shvatimo osnovnu liniju partije u sadašnjoj fazi borbe. Da bi mogli stati na čelo te borbe, da bi mogli upravljati i rukovoditi tom borbom, mi moramo prije svega i u prvom redu shvatiti o čemu se **dan**as radi. Mi moramo znati da je **dan**as prvi, glavni i neposredni cilj borbe Kompartije Hrvatske — prema posljednjoj direktivi našeg CK:

Istjerivanje fašističkih okupatora iz naše zemlje, uništenje frankovačkih bandi, vraćanje u sastav Hrvatske: Dalmacije, Primorja s Istrom, Međumurja i izvojevanje istinske nacionalne slobode i nezavisnosti.²¹

Naša dužnost i naš cilj je danas uništenje fašizma, protjerivanje okupatora i njihovih slugu. Zato je potrebno stvaranje narodno-oslobodilačke fronte u kojoj će se okupiti sve protufašističke demokratske i patriotske snage, svi — bez razlike na stranačku i klasnu pripadnost, svi rodoljubi, siromašni i bogati, svi koji vole našu zemlju, a mrze okupatora i njihove sluge.

Nacionalno oslobođenje je jedan dio našeg programa, pa je jasno da KP mora stajati na čelu narodno-oslobodilačke borbe, ona mora tom borbom rukovoditi, a članovi KP moraju biti najbolji, najhrabriji i najdostojniji borci za narodno oslobođenje — oni moraju biti kao i do sada — najbolji sinovi svojeg napaćenog naroda. U toliko nas više zabrinjava oportunizam koji je vladao našim partijskim redovima, u redovima naše mjesne organizacije. Mnogi su naši drugovi zauzeli kapitulantski, izdajnički stav prema talijanskom okupatoru. I dok su drugovi u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni, Lici i Kordunu, oslobodili već prostrane krajeve i potpuno ih očistili od fašističkih bandi, dok drugovi u Dalmaciji zadivljuju sve rodoljube svojim herojstvom, dok u našoj najbližoj okolini borba protiv okupatora bijesni svom žestinom — dotle mi još uvijek svim sredstvima podržavamo stanje »građanskog mira«. Kod nekih je drugova prošireno mišljenje da još nije vrijeme za vođenje bilo kakvih akcija, tvrdi se da je fašistička vlast još uvijek prejaka i da je mi ne možemo ozbiljno ugroziti. Prema tome treba čekati da ta vlast valjda sama od sebe oslabi. To je kukavičluk i izdajstvo, a ima i takvih drugova koji smatraju da žrtve u narodno-oslobodilačkoj borbi, nisu u srazmjeru s postignutim uspjesima. I to je izdajstvo osnovne linije KP.

Mnogi naši drugovi, zbog ličnih interesa, zbog svojeg »građanskog mira« nalaze razne isprike, a kako nisu toliko iskreni da to priznaju, to oni svoj

¹⁹ Ovaj pasus se ne može odnositi na Sušak, budući da su grad i njegova okolica pripadali anektiranom području. Uostalom, ne samo ovaj pasus, nego čitav dio referata o političkoj situaciji od početka pa do ovog mjesta doslovice su prepisani 2. 3. i 4. pasus 3. poglavlja okružnice broj 3 CK KPH.

²⁰ Komunistička partija.

²¹ Ovaj dio teksta je gotovo doslovni prijepis 3. pasusa u 2. poglavlju okružnice broj 3 CK KPH. Međutim, CK KPH u ovom pasusu ne spominje Istru kao što je to slučaj kod referata o političkoj situaciji održanog na konferenciji u Kostreni. Vraćanje Istre u sastav Hrvatske u okružnici broj 3 CK KPH navodi se u dijelu pod naslovom »Zadaća Partije«.

oportunizam prikrivaju tzv. objektivnim razlozima. Ti drugovi kažu na pr. da »Primorci nisu dosta borbeni — po svojoj naravi«, da je »zima nepogodna za borbu«, da »mi nemamo dosta oružja«, da je »još prerano«, da je »nama preblizu granica« itd. itd.

Drugovi! Zar to nije uvreda tvrditi da naš narod nije borben, a Primorci su već dokazali da mogu biti svijesni, hrabri i neustrašivi. Naravno, dužnost je komunista da razvijaju i jačaju borbenost naroda. A onda, u pogledu zime. Sjetimo se samo da su naši očevi četiri zime ratovali (u prvom svjetskom ratu) u rovovima za interese buržoazije. Pa zar onda može nas — koji znamo da se borimo za našu stvar, za opće dobro, ispričavati zima. A ni pomanjkanje oružja nije isprika. Ako ga mi i nemamo dosta, ali talijanski ga vojnici imaju dosta — pa će biti i za nas. A zar nije, drugovi, velika sramota govoriti da je još prerano za borbu? Ili zar mi ne znamo da naši drugovi diljem Jugoslavije već 5 mjeseci vode herojsku i uspješnu borbu? Isprika o granicama posve je besmislena, kad znamo da je cijela naša zemlja ispresjecana i isprepletena okupatorskim granicama. Eto tako stoji s »objektivnim razlozima« nekih naših drugova.

No osim straha ima i drugih izvora oportunizma. Tu je prije svega činjenica da mnogi naši drugovi ne priznaju osnovnu liniju KP u sadašnjoj fazi borbe. Naši drugovi fantaziraju o velikim snovima koji su danas još neostvarljivi, a potcjenjuju one akcije, koje su danas moguće, ostvarljive i korisne. To je jedno. A onda drugo, mnogi naši drugovi misle da će slom fašizma uslijediti isključivo na Istočnom frontu, a pri tom zaboravljaju da je i sam drug Staljin²² rekao da isto tako kao što Istočna fronta olakšava i pomaže borbu naroda Evrope protiv fašističkih okupatora i pljačkaša, isto tako i treća fronta — narodno-oslobodilačka borba Evrope — pomaže i olakšava borbu radničko-seljačke sovjetske države u borbi za njezinu slobodu i nezavisnost. A pri tome ta borba i uzajamno pomaganje budi, podržava i jača revolucionarnu svijest naroda.

XXXX

Slučajevi oportunizma vrlo su česti. Ja ću vam drugovi navesti samo nekoliko konkretnih slučajeva našeg sramnog izdajstva.

1.) Sastanak je jedinice kojoj prisustvuje i drug delegat. Na njegovo pitanje, da li bi neko imao kakav zamjer ili prigovor ustaje jedan drug i kaže: »Htjeli bi smo da nas sekretar obavijesti barem jedan dan prije no što dođe do »onoga« (pri čemu je mislio na ustanak, revoluciju). Lakše je čekati na zvonjavu zvona, nego zasukati rukave u svakodnevnom radu i boriti se da dođe »do onoga«.

2.) Neki je drug naročito volio govoriti o planovima na pr. treba napraviti plan zauzimanja pošte. U datom momentu naš sekretar je tog istog morao nekoliko puta opomenuti da bi dolazio redovito na sastanke. On je naime mislio da sastanci nisu potrebni. Treba samo s planom čekati dani momenat. Tko zna što bi bilo, kad bi u »danom momentu« ta ista pošta bila preseljena na drugo mjesto?

3.) »Ah ti nesretni omladinci. Samo izazivaju svojim šalama, pa onda nas hapse«. Tako se žalio drug, kada je omladina izašla u masovnu akciju

²² Josif Visarionovič Djugašvili.

ispisivanja parola.²³ Parole na zidovima su prokušana sredstva buđenja revolucionarne svijesti kod masa. One su danas jedan dio narodno-oslobodilačke borbe. Partijci bi morali prednjačiti i upućivati omladinu u pravilan rad. No naš drug partijac smatra da je njegov lični mir važniji od svega.

4.) Kad je onomad u Cerniku ubijen fašistički strvinar metropolitanski²⁴ osudio je taj hrabri gest jedan naš drug objašnjavajući da je to samo dovelo policiju u selo, a partiji »pomrsilo račune«. Oružana borba protiv okupatora na svakom koraku, organizirati otpor sela protiv fašističkih pasa, dizati borbena duha protiv mrskih okupatora, to su danas zadaci naše partije. Tko misli drukčije taj »mrsi račune« i partije i naroda, taj je izdajica ili kukavica.

5.) Radilo se o sabotazi. Govorilo se o konkretnim mogućnostima pa je jedan drug rekao da bi se moglo vrlo lako zaustaviti saobraćaj za nekoliko dana. Bez žrtava. Samo bi jedan drug morao u šumu. Sjajno. Hajde da izvedemo. E tada se zaustavi — ne saobraćaj već drug riječima: »To se ne može sada već to rađe ostavimo za onaj čas kad se bude talijanska vojska povlačila!« To je besramno povlačenje iz borbe.

6.) Jedan je drug opet bio protiv akcije, jer bi akcije odrubile vođama glave. »Poduzmemo li kakvu akciju odmah će nas poznatije pohapsiti«. Naravno ne ide se u akciju da bi ljudi pali u zatvor. Treba tako raditi da bude što više koristi sa što manje žrtava, a osobito treba čuvati ljude koji rukovode pokretom. No to se ne postizava oportunističkim neradom, već pravim, masovnim boljševičkim radom.

7.) I mogao bi vam još nizati, ali ću završiti sa slučajem druga koji nije u jedinici htio čitati cijelu okružnicu broj 3 CK KPH opravdavajući to brigom »kako se ljudi ne bi prestrašili kritike«. Poznato vam je da je ta okružnica od presudne važnosti za pravilno upoznavanje osnovne linije KPH i za pravovremeno uklanjanje naših pogrešaka i slabosti. Naša se partija ne smije bojati ni kritike ni samokritike. Lenjin je rekao: »A mi nećemo propasti zato što se ne bojimo govoriti o svojim slabostima i što ćemo naučiti da savladujemo slabosti«.

Drugovi! I dok u redovima naših članova KP nailazimo na ovakove žalosne primjere izdajničkog oportunizma — dotle naš narod na kojega se nemilice bacio pljačkaški okupator pokazuje i bez nas odlučnost u narodno-oslobodilačkoj borbi. I mjesto da naša partija bude uvijek avangarda, da budemo na čelu borbe, mi smo na repu borbe u mnogim slučajevima, umjesto da stvaramo događaje mi zakašnjavamo i propuštamo revolucionarne, borbene situacije. To nam najbolje dokazuju poznati događaji u tvornici papira,²⁵ u tvornici UKOD²⁶ i u našim selima. U svim tim situacijama se pokazalo da je masa svijesna, borbena i revolucionarna, ali da borbu mase još ne rukovodi partija. A to može biti od teških i kobnih posljedica, jer mase bez vodstva lako padaju u očaj, apatiju i nevjerovanje u svoju snagu i moć. Na nama je danas velika odgovornost. Sve su oči uprte u nas. KP

---

²³ Odnosi se na akciju poduzetu noću 4. kolovoza 1941.

²⁴ Akciju je izvršio Marijan Smokvina 23. rujna 1941.

²⁵ Odnosi se na štrajk radnika zbog niskih nadnica organiziran u svibnju 1941. godine.

²⁶ Odnosi se na štrajk radnica zbog isplate zaostalih nadnica organiziran 12. srpnja 1941.

ne stoji danas samo na čelu radničke klase u borbi za njene ekonomske i političke zahtjeve. KP je danas na čelu borbe čitavog naroda. Sve su građanske stranke danas likvidirane i diskreditirane. Nestalo ih je pred očima mase. Narod danas od komunista i jedino od komunista, čeka vođenje borbe za narodno oslobođenje.

XXXXX

Pod jarmom fašizma stenje čitav naš narod. Što su fašistički okupatori donijeli našem kraju?

Svu su privredu uzeli u svoje ruke. Iz privrede i službi su izbacili naše ljude i stvorili još veću nezaposlenost. Opljačkali su naše posljednje zalihe i prisilili narod da hrani njihovu gladnu vojsku, a naš narod bacili u veliku bijedu i stvorili nestašicu i skupoću. Talijanski je fašizam pogazio našu nacionalnu slobodu. U urede je uveden talijanski jezik i fašistički pozdrav, trgovine imaju talijanske natpise, mjesta i ulice su prekrštene, potalijančene, u školama su talijanski učitelji, a iz pučke je škole sasvim izbačen hrvatski jezik, provodi se nesmiljena fašizacija omladine. Mrski fašistički okupatori danomice pojačavaju teror, ograničavaju ličnu slobodu i kretanje. Po gradu, a naročito po selima provodi se hajka na narod, odvođe cijele obitelji u zatvore, oduzimlje i uništava imovina i puca u goloruki narod.

Naš narod svakim danom sve više mrzi okupatore. Na teror i izazivanje odgovara još većom mržnjom i odlučnošću da se brani i oružjem u ruci. Partizani i njihova borba su narodu bliski. Narod ih svuda susreće s osobitom pažnjom, pomaže im na svakom koraku i spreman je da poče s njima u borbu, da se s njima dignu na opći narodni ustanak.

Na nama drugovi, je velik zadatak i velika historijska odgovornost: da organiziramo borbenu raspoloženje naroda, da povedemo narod u borbu protiv fašizma, da protjeramo mrske okupatore i njihove sluge, da vratimo Primorje s Istrom u oslobođenu Hrvatsku.

Završavam pozivom našeg CK KPH.

»Drugovi, smjelo u boj. Stavite se na čelo narodno-oslobodilačke borbe. Prednjačite svojim borbenim primjerom svagdje i na svakom mjestu, prezirite opasnost i smrt, dokažite da ste najvrijedniji i najbolji sinovi svog potlačenog naroda, dokažite da ste dostojni časnog imena komunista.«²⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA

REZOLUCIJA

Na osnovu podnešenih izvještaja konstatirano je slijedeće:

1.) Partijskim je redovima zavladao izdajnički oportunistički kao posljedica neprovođenja p. direktiva i potpunog pomanjkanja kontrole foruma i jedinica.

2.) Uslijed neshvaćanja značenja narodno-oslobodilačke borbe došlo je do sektaškog iskrivljavanja osnovne partijske linije, što je onemogućavalo stvaranje široke protufašističke narodno-oslobodilačke fronte.

---

²⁷ Citirani tekst je završni pasus okružnice broj 3 CK KPH.

3.) Pomanjkanje partijske discipline, budne konspiracije i partijske odgovornosti i samokritike dovelo je do organizacione slabosti partijskih redova.

4.) Uslijed nevođenja planske brige oko izgradnje partijskih kadrova teorijska i partijska sprema članova, jedinica i foruma je manjkava.

5.) Nedovoljno posvećivnje pažnje foruma i partijaca dovelo je do drugarskog utjecaja i sektaškog stava prema SKOJ-u i odbijanje omladine od partijskog utjecaja.

6.) Radu sa ženama nije posvećena nikakva pažnja.²⁸

7.) Nedovoljna briga oko sprovođenja akcije i sabotaza uzrokom je mrtvila u partijskim redovima.

8.) Odnos s partizanskim odredom bio je birokratski što je doprinjelo stvaranju jaza između naroda i partijske organizacije.

9.) Provođenje organizacije narodne pomoći bilo je manjkavo i odbori nisu postavljeni na masovnu bazu.

Poslije iscrpne diskusije (cijela konferencija trajala je neprekidno 9 sati) po svim izvještajima konferencija zaključuje:

1. Za likvidiranje izdajničkog oportunizma, koji je zavladao u partijskim redovima sprovesti smjesta čišćenje partijskih oportunističkih elemenata, uvlačiti u partiju nove članove koji su se u akcijama i radu pokazali pouzdani.

Pojačati rad u tvornicama, birati mlađe energične drugove na rukovođeća mjesta, prodirati i stvarati uporišta u industrijskim poduzećima, nastojati da svako pojedino odjeljenje ima svog predstavnika u tvorničkoj jedinici.

Na selu treba naročito pojačati rad na stvaranju čvrste partijske jezgre.

Voditi partijsku kontrolu nad svim forumima i jedinicama.

2. Pojačati rad na stvaranju NOF-a (narodno-oslobodilačka fronta) i to:

a) aktiviranjem postojećih odbora.

b) stvaranjem masovnih odbora NOF-a po svim mjestima, selima i poduzećima s pripadnicima svih protufašističkih demokratskih rodoljubivih stranaka i grupa.

c) pretvaranjem »Primorskog vjesnika« u stvarno glasilo NOF.²⁹

d) stvaranjem narodno-oslobodilačkog fonda iz kojeg će se financirati akcije za narodno oslobođenje i potpomagati žrtve fašističkog terora.

3. Pojačati partijsku disciplinu u jedinicama i forumima, postavljati pitanje odgovornosti direktno i strogo; svaku pojavu nediscipline strogo ispitati i poduzeti oštre mjere sve do isključenja iz partije; pojačati konspiraciju (ponovo pročitati o konspiraciji iz »Upute«); uvesti pozitivnu kritiku i samokritiku u svim pitanjima.

4. Planski pristupiti izgradnji partijskih kadrova stvaranjem kurseva za izučavanjem »Historije«³⁰ među partijcima osobito među mlađim radnicima. Svaki partijac treba organizirati barem jednu simpatizersku grupu u kojima će se proučavati »Historija« i voditi sitniji poslovi.

²⁸ Sredinom listopada u Sušaku je osnovan Antifašistički odbor žena (AOŽ). Stoga ova ocjena ne stoji u potpunosti.

²⁹ Ilegalni list koji izlazi u Sušaku, tj. njegov broj 14 od 8. prosinca 1941. ima naziv: »Primorski vjesnik narodno oslobodilačke fronte«. Vidi: P. Strčić, Primorski vjesnik 1941, n. dj., str. 20.

³⁰ Odnosi se na Historiju SKP(b).

5. Uspostaviti drugarske odnose sa SKOJ-em, posvetiti punu pažnju omladini, intenzivirati rad sa srednjoškolskom omladinom.

6. Pristupiti stvaranju partijskih komisija, kojima će biti zadaća prosvjetno djelovanje među ženama, njihovo političko izgrađivanje i njihovo uvlačenje u partiju.

7. Smjesta pojačati akcije i organizirati komisije za sabotažu, nove drugove iskušati na lakšim i postepeno težim aktima sabotaže.

8. Ukloniti birokratizam odnosa s partizanima, uspostaviti drugarske odnose s partizanskim odredom, preuzeti odgovornost za snabdjevanje i izdržavanje partizanskog odreda, te uspostaviti čvrste i sigurne političke veze. Ukloniti sektaštvo i organizirati odred kao dio narodno-oslobodilačke vojske.

9. U svim mjestima, selima i poduzećima organizirati masovne odbore narodne pomoći — odjeljene od partije, a koji će stajati pod kontrolom partije.

— — — — —

Proširena mjesna partijska konferencija stavlja u dužnost MK³¹ da stvori detaljan plan rada jedinica i nižih foruma (na osnovu plana jedinica i nižih foruma) i da se brine o točnom izvršavanju ovih direktiva.

Riassunto

»CONFERENZA LOCALE (AMPLIATA) DELL'ORGANIZZAZIONE DEL PARTITO COMUNISTA DELLA CROAZIA A SUŠAK SVOLTASI NEL 1941«

Le forze della II Armata italiana occuparono durante la guerra d'aprile del 1941, il Litorale croato e nel maggio del medesimo anno, in base al trattato concluso col così detto »Stato croato indipendente« — collaborazionista —, l'Italia si annesse parte del Litorale da Sušak a Bakarac (Buccarizza).

Come ovunque in Jugoslavia, anche nel Litorale, il Partito comunista organizzò la resistenza contro l'occupatore ed i collaborazionisti. In quel periodo a Sušak operava il Comitato circondariale del Partito comunista della Croazia per il Litorale. Esso pubblicava un giornale illegale, incitava alla resistenza e stava organizzando un reparto partigiano sul Tuhobić. Le divergenze, però, in seno al Comitato circondariale del PCC per il Litorale ostacolavano l'ulteriore sviluppo dell'insurrezione e la sua trasformazione in lotta popolare di liberazione. Per questa ragione il Comitato centrale del PCC formò a Crikvenica un nuovo Comitato circondariale del PCC per il Litorale mentre il Comitato circondariale di Sušak diventava Comitato distrettuale. Non avendo così eliminato i dissensi fra i dirigenti del Partito di Sušak, i primi di novembre del 1941 a Kostrena fu convocata una conferenza locale (ampliata) di partito nella quale si discusse delle inefficienze in seno alla dirigenza ed alle organizzazioni del Partito di Sušak. La riunione di Kostrena si concluse con una serie di decisioni che riportarono l'unità nella dirigenza del Partito ed il consolidamento delle sue organizzazioni dando così un contributo decisivo allo sviluppo ed al rafforzamento della lotta popolare di liberazione in questo territorio.

---

³¹ Mjesni komitet KPH Sušak.